

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ШКОЛА ПРОФЕСОРА ОЛЕКСАНДРА МИКОЛАЙОВИЧА КОБЕРНИКА: ЛІДЕРСТВО У ГАЛУЗІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

А Проаналізовані значущі аспекти становлення і розвитку науково-педагогічної школи професора О. М. Коберника, що базується в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини. Школа є відомою своїми докторськими і кандидатськими дослідженнями з проблем теорії та методики виховання, трудового навчання, технологій, основ дизайну в загальноосвітньому навчальному закладі.

Ключові слова: науково-педагогічна школа; О. М. Коберник; наукове лідерство; трудове навчання; технології; професійна педагогіка

Актуальність проблеми. Наукову школу нині розглядають як надзвичайно важливий рушій у розвитку науки, оскільки в сучасних умовах, не дивлячись на велику кількість способів поширення наукової інформації та значні можливості набуття освіти різного рівня, становлення вченого рідко відбувається поза межами наукової школи. Потік інформації настільки великий, що одній людині не під силу опанувати його; це завдання виконує наукова школа – неформальна співдружність висококваліфікованих дослідників у межах певного наукового напрямку, об'єднаних спільністю підходів до розв'язання проблеми, стилем роботи, спільним мисленням, ідеями та методами їх реалізації. Такий колектив концентрує потужну творчу енергію вчених, координує їхню діяльність у процесі наукового пошуку, максимально сприяє розкриттю здібностей молодих науковців, їхньому вихованню й перетворенню в зрілих дослідників, ініціює нові напрями наукових пошуків.

Як колективний ієрархічно організований розум, що концентрує досвід декількох поколінь учених, науково-педагогічна школа є тим найяскравішим проявом колективної форми творчості під безпосереднім ідейним і практичним керівництвом визнаного вченого і вчителя, що живить цей колектив науковими ідеями, визначає і спрямовує зміст і методи наукових досліджень.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблематиці феномену наукової школи із середини ХХ століття присвячено низку досліджень учених (П. Анохін, В. Горський, Г. Добров, Б. Кедров, Г. Лайтко, К. Лате, С. Микулінський, С. Хайтун, Ю. Храмов, М. Ярошевський та ін.), у працях яких висвітлені загальні засади функціонування наукових шкіл як дослідницьких колективів і колективних форм наукової творчості.

У працях О. Адаменко, А. Алексюка, В. Вихрущ, Л. Вовк, О. Гнізділової, М. Євтуха, С. Золотухіної, О. Любара, Л. Попової, І. Прокопенка, О. Соболевої, Б. Ступарика, О. Сухомлинської та ін. поняття «наукова школа» розглянуте

у контексті висвітлення проблем науково-дослідної роботи у вищих закладах освіти в історико-педагогічному аспекті. Значення наукових шкіл для розвитку науки вивчалось в наукознавстві та суспільних науках (А. Антонов, І. Аршавський, Т. Кун, І. Лакатос, Д. Прайс, Н. Семенов, Г. Штейнер та ін.). Наукову школу як наукознавчу категорію було досліджено як у загальноісторичному (В. Корзун, С. Максюкова), так і в соціокультурному контекстах (Н. Лукіна, Е. Ляхович).

Проте системний аналіз досліджень свідчить, що вони переважно містять фактичний матеріал, опубліковані дані не висвітлюють динаміку та тенденції розвитку вітчизняних науково-педагогічних шкіл із трудового навчання, тому досвід і специфіка функціонування таких наукових шкіл залишаються недостатньо узагальненими щодо нових педагогічних реалій.

Метою статті є історико-педагогічний аналіз розвитку наукової школи професора О. М. Коберника як стабільної наукової спільноти, що відповідає загальноприйнятим критеріям (значущість одержаних результатів; високий авторитет в обраних галузях науки; оригінальність методик досліджень, спільні наукові погляди; висока кваліфікація дослідників) та є згуртованою провідним ученим навколо важливих проблем трудового навчання учнів і професійної підготовки вчителів.

Викладення основного матеріалу. Науково-педагогічна школа професора Олександра Миколайовича Коберника концентрується навколо освіченого, досвідченого й талановитого керівника; вона є вагомою науковою спільнотою однодумців, які проводять дослідження в галузях теорії та методики виховання, трудового навчання, технологічної та професійної освіти. Наукову школу засновано у 1998 р., на той час кандидатом педагогічних наук, доцентом кафедри загальної педагогіки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У цей період О. М. Коберник плідно працював над написанням дисертаційного дослідження

на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук у докторантурі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти Національної академії педагогічних наук України. Тему дисертаційного дослідження «Психолого-педагогічне проектування виховного процесу в сільській загальноосвітній школі» було обрано не випадково, оскільки, як відомо, Олександр Миколайович свою педагогічну діяльність розпочав учителем праці і фізики у сільській школі на Житомирщині. Через декілька років його було призначено директором сільської школи і саме цей досвід, цю практичну педагогічну діяльність, перевірену та скореговану в сільському загальноосвітньому навчальному закладі, було покладено в основу зазначеного вище дисертаційного дослідження.

На зламі ХХ–ХХІ ст. проблемами технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів, популяризацією трудового навчання в Україні займалася незначна кількість висококваліфікованих, ерудованих, досвідчених фахівців (Д. Тхоржевський, В. Сидоренко, В. Мадзігон, Г. Терещук, Р. Гуревич та ін.). Трудове навчання в той час потребувало кардинальних реформаций не тільки в розрізі шкільного предмета, але й у підходах до формування змісту і системи навчання загалом. Саме ці виклики сприяли створенню підґрунтя для організації та проведення масштабних досліджень у галузі трудового навчання і технологій. Не залишилася осторонь і молода наукова школа професора О. М. Коберника. Зокрема, Л. Кравченко обґрунтувала педагогічні умови формування творчої активності школярів у процесі предметно-перетворювальної діяльності [10]; С. Яцук, ґрунтовно проаналізувавши зарубіжний досвід упровадження проектно-технології у навчальний процес, запропонував авторську методику організації проектно-технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання, яка була адаптованою до національної школи [21]; В. Бербец розпочав дослідження проблеми діагностування навчальних досягнень школярів на уроках трудового навчання та розробив критерії оцінювання і методику контролю навчальних досягнень учнів під час планування та виконання творчих проектів [3].

Запропонована О. Авраменком методика формування культури праці школярів знайшла своє відображення у низці статей та монографії і була впроваджена у практичну діяльність загальноосвітніх навчальних закладів України; дисертаційне дослідження присвячене актуальній проблемі формування культури праці в учнів 5–9 класів на уроках трудового навчання у процесі вивчення технічних видів праці [1].

У своїй дисертаційній роботі О. Гервас дослідила пропедевтику дизайн-освіти учнів 5–9 класів у процесі трудового навчання. Обґрунтовано зміст і розроблено методику пропедевтичної підготовки учнів з основ дизайну

5–9 класів загальноосвітніх шкіл у процесі трудового навчання [6].

Досліджуючи технологічну підготовку старшокласників, І. Андрощук запропонував педагогічну модель профільної технологічної підготовки учнів старших класів сільської загальноосвітньої школи. Із використанням лекційно-практичної, інтерактивної та проектно-навчання ним було розроблено й апробовано авторську методику технологічної підготовки учнів старших класів сільських загальноосвітніх навчальних закладів за умов профільного навчання [2].

Т. Столярова спрямувала своє дисертаційне дослідження на формування творчої активності майбутніх учителів трудового навчання у процесі професійної підготовки. Авторкою вперше розроблено й апробовано модель формування творчої активності майбутнього вчителя трудового навчання у процесі його професійної підготовки, визначено та впроваджено в практику професійної підготовки комплекс організаційно-педагогічних умов, які забезпечують ефективність формування образної особистісної якості [15].

У своїй дисертаційній роботі І. Савенко розробив зміст і методику профільного навчання старшокласників основ графічного дизайну. У дослідженні вченим охарактеризовано вітчизняний і зарубіжний досвід профільної диференціації навчання, проведено історико-культурологічний аналіз розвитку графічного дизайнерського мистецтва та розкрито пізнавальний, виховний і розвивальний потенціал графічного дизайну в розвитку особистості старшокласника [14].

У 2004–2011 роках плеяда молодих викладачів технологічного педагогічного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини долучилися до членів наукової школи та розпочали дисертаційні дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання технологій: В. Харитонова (тема: «Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування та виготовлення швейних виробів») [18], Ю. Ковальчук (тема: «Формування системи економічних понять у старшокласників сільської загальноосвітньої школи у процесі технологічної підготовки») [9], О. Нагайчук (тема: «Інтелектуальний розвиток учнів 5–9 класів засобами проектно-технологічної діяльності») [12]. Викладач Глухівського національного педагогічного університету О. Благосмилов за настановами О. Коберника розробив систему підготовки майбутніх учителів трудового навчання до роботи в позашкільних закладах науково-технічної творчості [4]. Зацікавилася проблемою виховання підростаючого покоління викладач кафедри української літератури та українознавства Н. Мамчур і приєдналася до наукової школи О. М. Коберника. У своєму дисертаційному дослід-

женні вона розглядала процес виховання естетичних смаків у майбутніх філологів засобами народного декоративно-прикладного мистецтва у процесі позааудиторної роботи [11].

Із 2005 року в науковій школі професора О. М. Коберника було започатковане виконання дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук, зокрема, доцентом кафедри техніко-технологічних дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Грiтченком Анатолієм Григоровичем зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти і доцентом кафедри теорії та методики трудового навчання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Циною Андрієм Юрійовичем зі спеціальності 13.00.02 – теорія і методика навчання технологій.

Предметом дослідження А. Грiтченка стали наукові основи професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання до формування в учнів системи знань сучасного аграрного виробництва. Автором висвітлено проблеми професійної підготовки вчителя трудового навчання до формування в учнів системи знань сучасного аграрного виробництва з позицій компетентісного підходу; обґрунтовано, розроблено та впроваджено в освітній процес концептуальну модель професійної підготовки майбутнього вчителя трудового навчання, визначено основні принципи відбору змісту й особливості методики відповідної підготовки фахівця у ЗВО; розроблено та впроваджено в практику професійної підготовки фахівця інтегрований курс навчальних дисциплін «Основи аграрного виробництва», сучасні засоби нових інформаційних технологій. Проведено дослідження з апробації запропонованої концептуальної моделі та комплексу педагогічних умов, що забезпечують її ефективне функціонування за умов кредитно-модульної системи навчання у ЗВО [7].

У своїй дисертаційній роботі А. Цина обґрунтував теоретичні основи і методику особистісно зорієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій. Наукові інтереси вченого були зосереджені на проблематиці підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних із їх особистісно зорієнтованою трудовою підготовкою, теорією і методикою навчання технологій. Із цих питань ним проведено дослідження відповідно до стратегічних напрямів здобуття майбутніми педагогами основних загальнокультурних і професійних компетенцій освітньої з галузі «Технології», що зумовило необхідність поліпшення методики трудового навчання та навчання технологій відповідно до прагнень і можливостей учнівської та студентської молоді. Предметом вивчення в дисертації обрано загальнодидактичні та спеціальні принципи технологічної освіти, інновацій-

ні педагогічні технології на уроках трудового навчання, питання охорони праці учасників навчально-виховного процесу, організація профільного технологічного навчання старшокласників [19].

За останні роки членами наукової школи професора О. М. Коберника стали:

– викладач ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» Гаргін Володимир Владиславович, який досліджував історію розвитку трудового навчання в Україні [5];

– викладач Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Капелюшна Тетяна Вікторівна, яка провела компаративний аналіз технологічної підготовки школярів США та України [8];

– викладач Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка Чистякова Людмила Олександрівна, яка дослідила зміст підготовки майбутніх учителів трудового навчання до організації позаурочної художньо-трудової діяльності учнів основної школи [20].

Висновок з даного дослідження. Отже, науково-педагогічна школа О. М. Коберника поповнилася молодими вченими, які досліджують актуальні питання історії, теорії та методики трудового навчання, професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання і технологій, вивчення у середньому загальноосвітньому закладі основ дизайну. Цю школу розглядаємо як стабільну наукову спільноту, яка відповідає визначеним у меті дослідження критеріям та динамічно розвиваються в освітньому просторі України, роблячи свій непересічний внесок у розвиток вітчизняних наук про освіту.

Список використаних джерел

1. Авраменко О. Б. Формування культури праці в учнів 5–9 класів на уроках трудового навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 20 с.
2. Андрощук І. П. Методика технологічної підготовки учнів старших класів сільських загальноосвітніх навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2007. 273 с.
3. Бербець В. В. Методика діагностування навчальних досягнень учнів 5–9 класів на уроках трудового навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2005. 18 с.
4. Благосмислов О. С. Підготовка майбутніх учителів технологій до роботи з учнями в позашкільних навчальних закладах науково-технічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2011. 16 с.
5. Гаргін В. В. Розвиток методики трудового навчання в Україні як галузі педагогічної науки (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Переяслав-Хмельницький, 2012. 233 с.
6. Гервас О. Г. Пропедевтика дизайн-освіти учнів 5–9 класів у процесі трудового навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2006. 235 с.
7. Грiтченко А. Г. Теорія і методика підготовки майбутнього вчителя трудового навчання до формування в учнів системи знань сучасного аграрного виробництва : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2010. 502 с.
8. Капелюшна Т. В. Тенденції розвитку технологічної освіти в середніх навчальних закладах США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2012. 225 с.
9. Ковальчук Ю. В. Формування системи економічних понять у старшокласників сільської загальноосвітньої школи у процесі технологічної підготовки :

- дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2010. 203 с.
10. Кравченко Л. В. Формування в учнів 5–11 класів активної трудової позиції у процесі позааудиторної предметно-перетворювальної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Ін-т проблем виховання АПН України. Київ, 2005. 20 с.
 11. Мамчур Н. С. Виховання естетичних смаків у майбутніх філологів засобами народного декоративно-прикладного мистецтва в процесі позааудиторної роботи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2012. 20 с.
 12. Нагайчук О. В. Інтелектуальний розвиток учнів 5–9 класів засобами проектно-технологічної діяльності у процесі трудового навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 20 с.
 13. Проектно-технологічна діяльність учнів на уроках трудового навчання: теорія і методика / авт.-уклад.: О. М. Коберник, В. В. Бербец, С. М. Ящук. Київ : Наук. світ, 2003. 312 с.
 14. Савенко І. В. Зміст і методика профільного навчання старшокласників основам графічного дизайну : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Полтав. держ. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2009. 257 с.
 15. Столярова Т. О. Формування творчої активності майбутнього вчителя трудового навчання в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2008. 274 с.
 16. Трудове навчання в школі : проектно-технологічна діяльність : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад.: О. М. Коберник, В. В. Бербец, Т. В. Кравченко. Харків : Основа, 2010. 256 с.
 17. Трудове навчання в школі: проектно-технологічна діяльність : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад. : О. М. Коберник, В. В. Бербец, Н. В. Дубова, [та ін.]. Харків : Основа, 2010. 255 с.
 18. Харитонова В. В. Формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2009. 299 с.
 19. Цина А. Ю. Теорія і методика особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2011. 40 с.
 20. Чистякова Л. О. Підготовка майбутніх учителів технологій до організації позааудиторної діяльності учнів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. Володимира Винниченка. Кіровоград, 2011. 247 с.
 21. Ящук С. Теоретико-методичні засади професійної підготовки магістрів технологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук : 13.00.04 ; 13.00.02 / Уман. держ. пед. ун-т імені П. Тичини. Умань. 2016. 42 с..

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 27.03.2019

Артюшенко Пётр. Научно-педагогическая школа профессора Александра Николаевича Коберника: лидерство в области трудового обучения и технологий.

А Проанализированы значимые аспекты становления и развития научно-педагогической школы профессора А. Н. Коберника, которая базируется в Уманском государственном педагогическом университете имени Павла Тычины. Школа известна своими докторскими и кандидатскими исследованиями по проблемам теории и методики воспитания, трудового обучения, технологий, основ дизайна в общеобразовательном учебном заведении.

Ключевые слова: научно-педагогическая школа; А. Н. Коберник; научное лидерство; трудовое обучение; технологии; профессиональная педагогика

Artiushenko Petro. Scientific and Pedagogical School of Professor Alexander Kobernyk: Leadership in Labor Education and Technologies.

Author of this paper analyzes the significant aspects of the development of the scientific and pedagogical school of professor O. M. Kobernik. This school is based in Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University and is known for its doctoral and PhD studies on the problems of theory and methodology of labour education and teachers and students training, designing technologies for labour education, training students in K&A design in a secondary education institutions.

Key words: pedagogical school; O. M. Kobernik; scientific leadership; labor (vocational) training; technology; professional pedagogy

Артюшенко Петро Петрович, здобувач кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

E-mail: artpp64@ukr.net